

A.5 ZEMĚDĚLSKÝ PŮDNÍ FOND A POZEMKY URČENÉ K PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA

Přehled sledovaných jevů v grafické a tabulkové příloze		
Sledovaný jev	Grafická příloha kartogram č.	Tabulková příloha tabulka č.
Podíl zemědělské půdy z celkové výměry katastru	30	-
Podíl I.a II. třídy ochrany zastoupené v jednotlivých katastrálních územích	31	-
Podíl třídy ochrany zastoupené v jednotlivých katastrálních územích	32	-
Podíl orné půdy ze zemědělské půdy	33	-
Podíl trvalých travních porostů z celkové výměry zemědělské půdy	34	-
Podíl speciálních zemědělských kultur z celkové výměry zemědělské půdy	35	-
Podíl zastavěných a ostatních ploch z celkové výměry katastru	36	-
Hranice přírodních lesních oblastí	37	-
Podíl lesů na celkové výměře katastru	38	-
Stupeň přirozenosti lesních porostů	39	-
Celková bilance půdního fondu na území Jihomoravského kraje	-	11

A.5.1 ZEMĚDĚLSKÝ PŮDNÍ FOND

Jihomoravský kraj má značný podíl zemědělské půdy z celkové výměry území (60%, průměr ČR 54%) – viz **kartogram č. 30** v grafické příloze. Podíl orné půdy (50% výměry, ČR 39,0%) má zásadní význam pro hospodářskou orientaci velké části venkovského prostoru kraje. Hlavním důvodem jsou přírodní podmínky na území kraje – velké zastoupení ploch v nížinných polohách úrodných úvalů Dyjskosvrateckého a Dolnomoravského s pedologicky i klimaticky výhodnými podmínkami pro zemědělskou výrobu.

Rozložení zemědělské půdy v rámci kraje je nerovnoměrné. Mezi ORP má největší % zastoupení ZPF území ve správních obvodech ORP Židlochovice (81%), Hustopeče (77%), Pohořelice (74%), Slavkov u Brna (72%), Moravský Krumlov (72%), u více než poloviny ORP je zastoupení zemědělské půdy sice nižší než 50%, avšak z hlediska podílu orné půdy na celkové rozloze zemědělské půdy je z 21 ORP Jihomoravského kraje celkem 6 ORP s podílem orné půdy větším než 90% ze ZPF.

Nejnižší podíly ploch zemědělské půdy mají ORP s vyššími podíly ploch lesnatých a ploch zastavěných sídel, aglomerací a průmyslových oblastí. Nejmenší podíly ZPF na celkové výměře – méně než 40% – mají ORP Brno a ORP Blansko. Absolutní minimum (34%) má Brno, naopak největší podíl přes 81% ZPF je v ORP Židlochovice (absolutní maximum).

Zemědělská půda v kraji má navíc vysoký stupeň zornění, především na Vyškovsku a na Znojemsku. Z ORP mají největší zornění (více než 90%) Bučovice, Moravský Krumlov, Pohořelice, Slavkov u Brna, Vyškov, Znojmo.

Z hledisek **půdního fondu** je možno konstatovat, že Jihomoravský kraj je v rámci krajů ČR nejvíce zorněným (celková výměra orné půdy činí 357 309 ha, což odpovídá podílu orné půdy z celkového ZPF kraje přes 83%, jen nepatrně vyšší podíl než Středočeský kraj). Z krajů ČR (s výjimkou Prahy) má Jihomoravský kraj naopak nejmenší zastoupení trvalých travních porostů a po Středočeském kraji nejmenší lesnatost, což souvisí mj. též s nižším koeficientem ekologické stability krajiny.

Vedle plošných charakteristik pozemků a půdního fondu je důležité zaměření **zemědělské výroby**. Kromě standardní zemědělské prvovýroby (v kraji se pěstují obiloviny, řepka olejka, cukrovka, brambory, luštěniny) se kraj v porovnání s ostatními regiony ČR vyznačuje důležitými obory speciální produkce, především ovocnářské a vinařské (zvláště na Znojemsku, Hodonínsku, Břeclavsku). Celkem významná je v kraji též produkce ryb a živočišná výroba (především chov prasat a drůbeže). Důležitá měla značný význam i produkce zelinářská a květinářská.

OHROŽENÍ VĚTRNOU A VODNÍ EROZÍ A DALŠÍ OHROŽENÍ PŮD

Plochy zemědělsky intenzivně obhospodařované půdy bez trvalého vegetačního krytu jsou v různé míře vystaveny erozi půdy. Vznik a rozšíření větrné eroze je podmíněno zejména otevřeným terénem s malým podílem vzrostlé dřevinné vegetace, náchylností půdy k působení větrné eroze a příhodnými větrnými a vlhkostními poměry. Nejvíce ohroženy větrnou erozí jsou návětrné svahy a obnažená terena hřbetů.

Ohroženost ZPF **větrnou erozí** je podle problémové studie „Větrná eroze půdy v Jihomoravském kraji a návrh jejího řešení“ (Agroprojekt PSO, s.r.o., VÚMOP, 05/2005) zejména na Znojemsku a Břeclavsku (10-13% výměry okresů), dále též na Hodonínsku (cca 6% výměry okresu). Na Břeclavsku je ohroženo více než 50% výměry orné půdy. Problém větrné eroze je spojen rovněž se znečišťováním ovzduší – s nadměrnou prašností v těchto prostorech. K eliminaci větrné eroze je doporučena výsadba ochranných lesních pásů v návrzích územních systémů ekologické stability. V rámci pozemkových úprav je nutné provádět též návrhy systémů agrotechnických opatření.

Míra působení **vodní eroze** na zemědělské půdě závisí na řadě faktorů (zejména na sklonu a délce neděleného svahu, charakteru půdy, způsobu obhospodařování, druhu pěstované plodiny a intenzitě a délce srážek) a nelze ji bez podrobných analýz detailně specifikovat. Vodní eroze nepostihuje pouze samotnou půdu její degradací a zemědělskou výrobu snížením výnosů a poškozením plodin. Erozi přenášený materiál je následně ukládán v silničních příkopech, korytech vodních toků a ve vodních nádržích, podílí se na zhoršování kvality povrchových vod. Území potenciálně nejohroženější vodní erozí je prostor Dražanské vrchoviny, Bobravské vrchoviny (okresy Blansko a Brno-venkov) a území ve flyšovém pásmu Západních Karpat – v Bílých Karpatech a ve Žďánickém lese (okresy Vyškov, Hodonín – severní a východní část, resp. severní část okresu Břeclav).

Půda v okolí dálnic a silnic může být též kontaminována z různých příčin: zasažení kontaminanty z výfukových plynů (hlavně PAU a některými těžkými kovy), havárií kamionů, přepravujících nebezpečné látky, apod.

PEDOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA

Jihomoravský kraj se vyznačuje rozmanitým povrchem od rovin a pahorkatin, přes vrchoviny (východní část Českomoravské vrchoviny – Dražanská a Bobravská vrchovina, Hornosvratecká vrchovina, jižněji Jevišovická pahorkatina, na jihu Mikulovská vrchovina, na východě Bílé Karpaty, Žďánický les), které náleží k vnějšímu flyšovému pásmu Západních Karpat. Severní a jižní části území se od sebe podstatně liší geologicky (odlišným horninovým podložím) i geomorfologickým vývojem. Tyto rozdíly měly a mají vliv na ráz půdního pokryvu. Území kraje je z těchto důvodů pedologicky velmi různorodé.

Kromě činitelů přírodních (matečná hornina, povrch, podnebí, vodní režim, vegetace aj.) je půda utvářena a modifikována působením přímých lidských zásahů a imisní zátěží. V důsledku těžební činnosti a aktivit s ní souvisejících vznikly na významné části území kraje půdy antropogenního původu,

s přemíslenými půdními horizonty (kultizemě). Acidifikace kyselými dešti změnila chemismus půd. Půda, zemědělská i lesní, je poškozována také mechanicky, především erozí vodní, pro Jihomoravský kraj i specifickou erozí větrnou. Ke zvýšenému odnosu půdy a živin (humusu) dochází často rovněž v důsledku užívání těžké zemědělské techniky a nevhodných agrotechnických postupů. Tyto destrukční jevy se projevují zvláště výrazně v době mimořádných hydrometeorologických situací, mnohdy jsou spojeny s gravitačními procesy na svazích (sesuvy).

Půdní typy

Půdní typ je souhrn půd stejného vývojového stupně, jejichž půdotvorné procesy byly vyvolány a řízeny obdobnými půdotvornými faktory; proto mají souhlasné znaky i půdní horizonty. V neúrodnějších oblastech jižních částí Jihomoravského kraje se vyskytují typy černozemních půd, k hlavním typům půd Českomoravské vrchoviny a západního flyšového pásma Karpat (Ždánický les, Bílé Karpaty) náleží hnědé půdy, rendziny, místy hnědé půdy kyselé až podzoly, v územích silně ovlivněných podzemní vodou – podél vodních toků, v okolí pramenišť – se nachází glejové půdy a fluvizemě.

Kódy BPEJ mají 2. a 3. číslo v pořadí, které vyjadřuje **hlavní půdní jednotku** (HPJ). Nejvíce zastoupenými HPJ (ve smyslu součtu ploch příslušných HPJ na území celého kraje) jsou následující, ke kterým je uvedena základní charakteristika.

Hlavní půdní jednotky na území Jihomoravského kraje nejvíce zastoupené		
HPJ	Plocha (ha)	Základní charakteristika
01	88 312	Černozemě (typické i karbonátové) na spraši, středně těžké s převážně příznivým vodním režimem
04	14 433	Černozemě nebo drnové půdy černozemní na píscích, mělké překryvy spraše na píscích, lehké velmi výsušné půdy
05	35 287	Černozemě vytvořené na středně mocné vrstvě spraši uložené na píscích, event. i nivní půdy na nivní uloženině s podlozím písku, lehčí středně výsušné půdy
06	19 982	Černozemě typické, karbonátové a lužní na slinitých a jílovitých substrátech, těžké půdy avšak s lehčí a těžkou spodinou, občasně převlhčené
08	62 199	Černozemě, hnědozemě i slabě oglejené, vždy však erodované, převážně na spraších, zpravidla ve vyšší svažitosti, středně těžké
10	25 608	Hnědozemě (typické, černozemní), včetně slabě oglejených forem na spraši, středně těžké, s těžší spodinou, s příznivým vodním režimem půd
12	15 069	Hnědozemě, příp. hnědé půdy nasycené a hnědé půdy illimerizované včetně slabě oglejených forem na svahových hlínách, středně těžké s těžší spodinou, vodní poměry příznivé, ve spodině se projevuje místy převlhčení
20	12 422	Rendziny, rendziny hnědé a hnědé půdy na slínech, jílech a na usazeninách karpatského flyše, těžké až velmi těžké, málo vodo propustné
29	24 214	Hnědé půdy a hnědé půdy kyselé a jejich slabě oglejené formy, převážně na rulách, žulách a svorech a na výlevných kyselých horninách, středně těžké až lehčí, mírně šterkovité, většinou s dobrými vláhovými poměry
32	11 032	Hnědé půdy a hnědé půdy kyselé na žulách, rulách, svorech a jim podobných horninách a výlevných kyselých horninách, lehké, většinou slabě až středně šterkovité s vyšším obsahem hrubšího písku, značně vodopropustné, vláhové poměry velmi závislé na vodních srážkách
37	15 068	Mělké hnědé půdy na všech horninách, lehké, v ornici většinou středně šterkovité, kamenité, v hloubce 30 cm silně kamenité až pevná hornina, výsušné půdy (kromě vlhkých oblastí)
56	14 318	Nivní půdy na nivních uloženinách, středně těžké, s příznivými vláhovými poměry
58	14 845	Nivní půdy glejové na nivních uloženinách, středně těžké, vláhové poměry méně příznivé, při odvodnění příznivé
60	10 505	Lužní půdy na nivních uloženinách a spraši, středně těžké, vláhové poměry příznivé, až sklony k převlhčení

Černozeň (HPJ 01) jsou v Jihomoravském kraji nejvíce zastoupenou půdní jednotkou. Tvoří pás v JZ-SV směru s nejurodnějšími půdami jižně až jihozápadně od Brna: Vyškov – Šlapanice – Židlochovice – Pohořelice – Hustopeče – Znojmo. Černozeň a hnědozeň oglejené (HPJ 08) a rovněž černozeň HPJ 05 tvoří velmi četné menší plochy na území kraje. Dalšími častěji zastoupenými půdními typy jsou hnědozeň a hnědé půdy, místy oglejené formy (HPJ 10 a 29). Půdami Českomoravské vrchoviny jsou hnědé půdy včetně kyselých forem, mělkých hnědých půd (HPJ 29 a 37). V nížinných a nivních oblastech jsou zastoupeny nivní půdy, nivní půdy glejové a půdy lužní (HPJ 56, 58, 60).

Půdní druhy

Charakter podložních hornin a jejich zvětralin (především zrnitost) vedly ke vzniku různých půdních druhů. Ve vrchovinných oblastech západní a severní části území Jihomoravského kraje na metamorfovaných horninách (Českomoravská vrchovina) a ve východní části na flyši (Ždánický les a Bílé Karpaty) převládají hlinitopísčité a písčitohlinité půdy s obsahem skeletu v rozmezí 10-50%. V pahorkatinných polohách mají půdy zrnitost převážně jílovitohlinitou. V níže položených územích (Dyjskosvratecký a Dolnomoravský úval) převládají půdy hlinité.

OCHRANA ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

Podkladem pro posouzení kvality půd a s tím související ochranou zemědělského půdního fondu (dále ZPF) při územně plánovací činnosti jsou bonitované půdně ekologické jednotky (BPEJ). Pomocí kódu určeného vyhláškou č. 327/1998 Sb. se přiřazuje jednotlivým BPEJ třída ochrany zemědělské půdy I. až V.

Pro ÚAP JMK byly převzaty půdy řazené do I. a II. třídy ochrany ve smyslu výše uvedeného metodického pokynu. **Podíl I. a II. třídy ochrany** zastoupené v jednotlivých katastrálních územích znázorňuje **kartogram č. 31**. Do I. třídy ochrany ZPF jsou zařazeny bonitně nejcennější půdy v jednotlivých klimatických regionech, které je možno odejmout ze ZPF pouze výjimečně, převážně pro záměry související s obnovou ekologické stability krajiny, případně pro liniové stavby zásadního významu. Do II. třídy ochrany jsou zařazeny půdy s nadprůměrnou produkční schopností v jednotlivých klimatických regionech jen podmíněně odnímatelné.

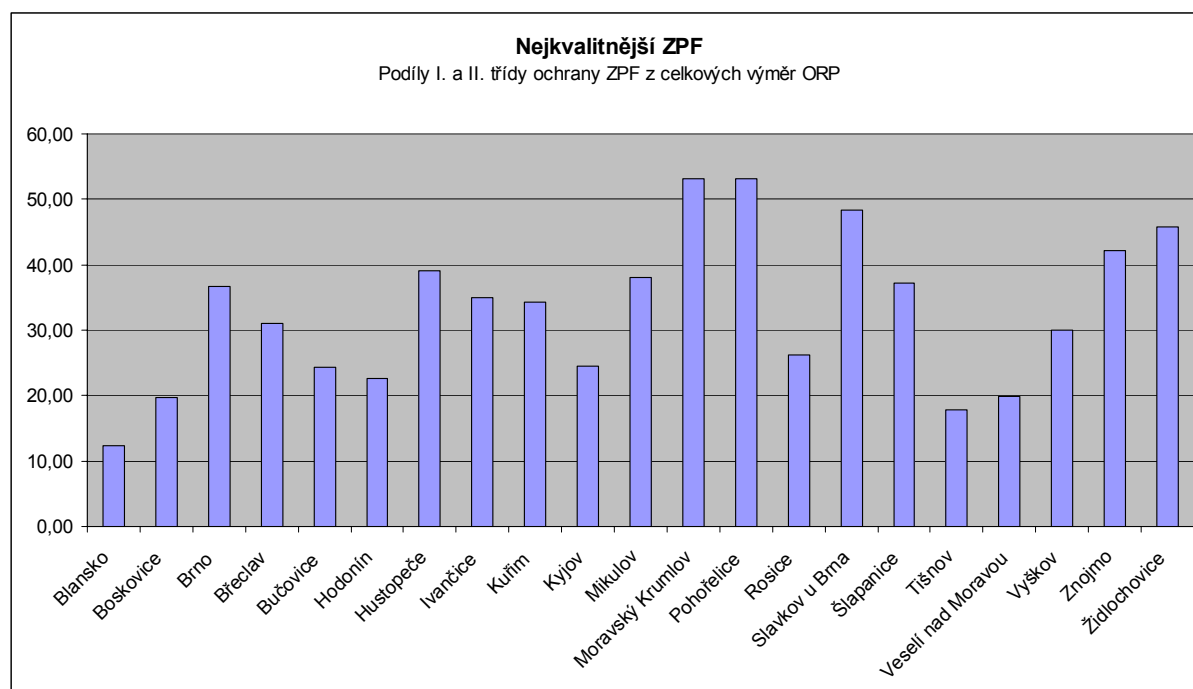
Nejkvalitnější zemědělské půdy se na území Jihomoravského kraje vyskytují především v Dyjskosvrateckém úvalu, Boskovické brázdě a Jihomoravském úvalu. Z hlediska správního členění se jedná o významné části ORP Moravský Krumlov, Pohořelice a Slavkov u Brna.

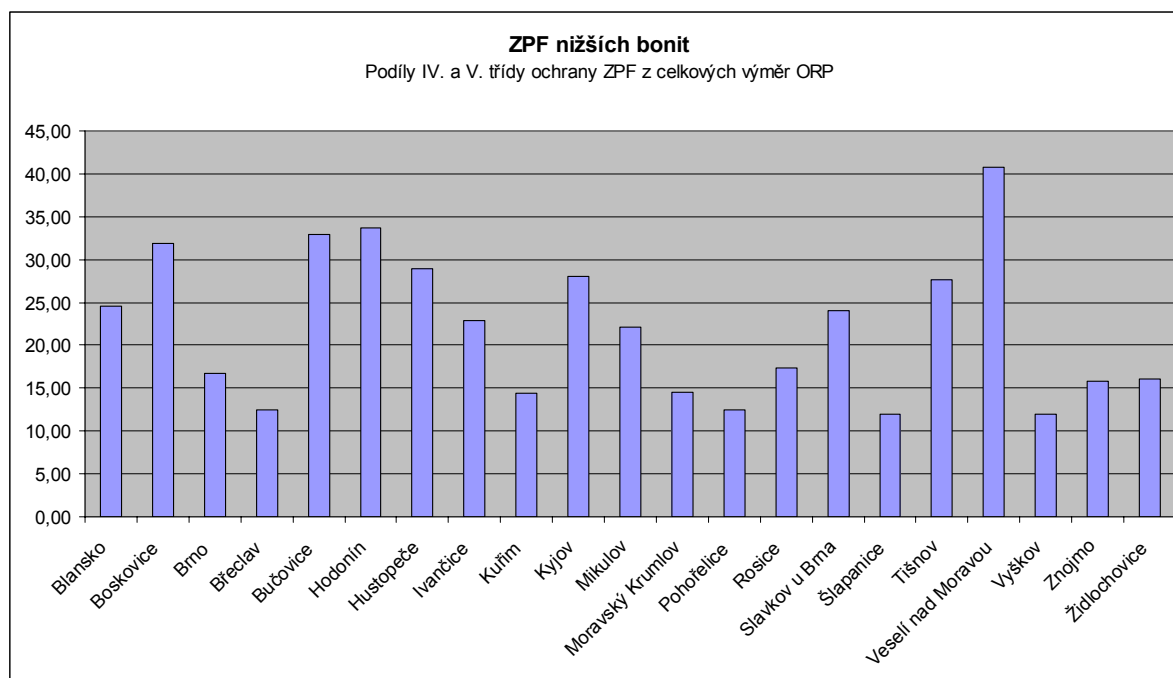
Podíl I. – V. třídy ochrany zastoupené v jednotlivých katastrálních územích je znázorněn v **kartogramu č. 32** v grafické příloze. Následující tabulka ukazuje zastoupení tříd ochrany ZPF v členění podle obcí s rozšířenou působností (ORP) Jihomoravského kraje.

ORP	Třídy ochrany ZPF (v %)				
	I.	II.	III.	IV.	V.
Blansko	5,3	7,1	9,3	10,4	14,2
Boskovice	11,8	7,9	9,4	13,5	18,4
Brno	19,6	17,1	11,1	10,0	6,7
Břeclav	16,2	14,9	28,0	11,8	0,6
Bučovice	7,3	17,0	19,8	22,8	10,1
Hodonín	12,0	10,7	17,1	31,5	2,2
Hustopeče	17,3	21,8	19,8	20,4	8,6
Ivančice	20,8	14,3	5,4	11,5	11,3

ORP	Třídy ochrany ZPF (v %)				
	I.	II.	III.	IV.	V.
Kuřim	19,8	14,5	13,7	9,6	4,8
Kyjov	9,7	14,8	17,4	23,9	4,1
Mikulov	20,1	18,1	20,8	17,5	4,6
Moravský Krumlov	34,3	18,8	10,9	7,9	6,7
Pohořelice	46,6	6,5	19,0	9,0	3,5
Rosice	11,8	14,5	9,4	7,5	9,8
Slavkov u Brna	19,7	28,7	9,8	17,9	6,1
Šlapanice	20,7	16,5	10,1	5,5	6,4
Tišnov	10,9	6,8	10,5	5,0	22,6
Veselí nad Moravou	9,3	10,6	16,0	31,8	9,0
Vyškov	21,6	8,4	10,3	7,6	4,3
Znojmo	29,1	13,1	16,0	10,3	5,5
Židlochovice	27,4	18,4	31,2	12,1	4,0

Následující diagramy znázorňují podíly nejqualitnějších a nejméně kvalitních půd v členění podle ORP.

STRUKTURA ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

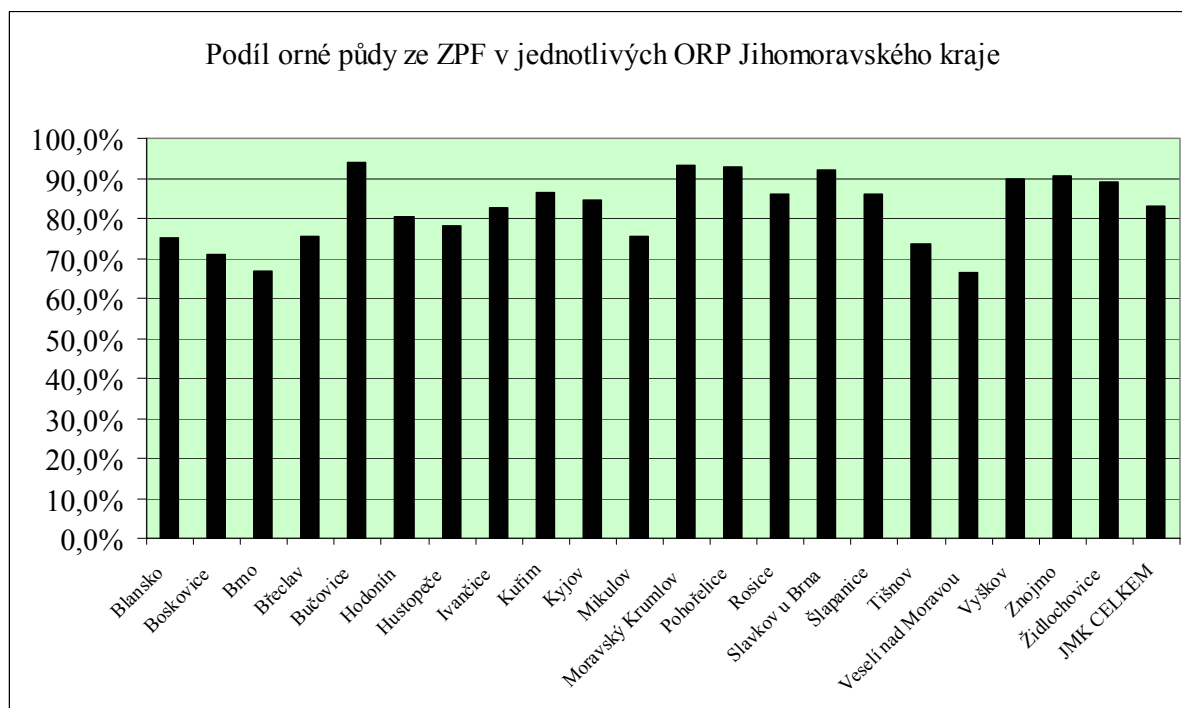
Celkovou bilanci půdního fondu na území kraje uvádí **tabulka č. 11** v tabulkové příloze.

Orná půda

Jihomoravský kraj má 357 309 ha orné půdy (ČSÚ, k 31. 12. 2007), což představuje 40,7% z celkové výměry kraje. Procento zornění ZPF (83,1%) je vzhledem k průměru za ČR (71,4%) nadprůměrné, nejvyšší spolu se Středočeským krajem. Hlavním důvodem vyššího než průměrného zastoupení orné půdy jsou na území Jihomoravského kraje především přírodní podmínky (klimatické, geomorfologické, pedologické). Podíl orné půdy ze zemědělské půdy znázorňuje **kartogram č. 33** v grafické příloze.

Intenzita zemědělského hospodaření je do značné míry charakterizována procentem **zornění ZPF**. V některých ORP kraje přesahuje procento zornění vysoce celostátní průměr (až 93,9% oproti průměru ČR 71,4%). Obecně je procento zornění ZPF vysoké, nejsou zastoupeny nižší poměry orné půdy k celkovému ZPF než 66% (Veselí nad Moravou) nebo 71% (Boskovice).

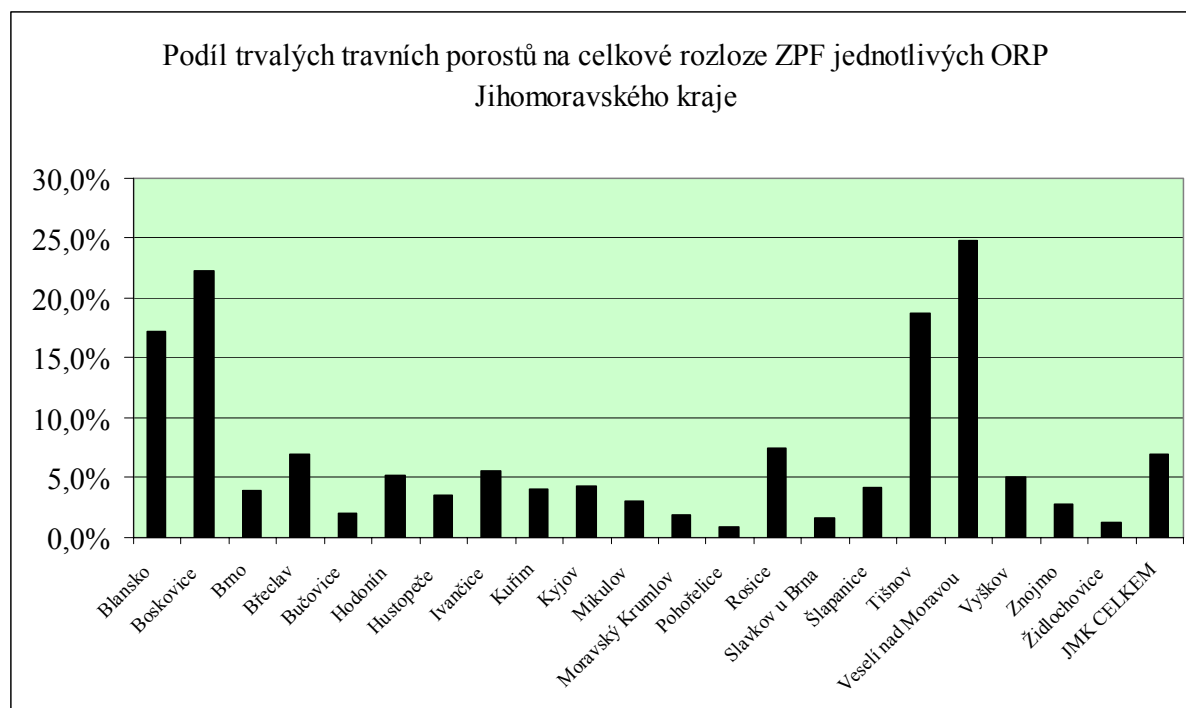
ORP s vysokým zastoupením orné půdy patří zároveň do území s vysokým zastoupením zemědělské půdy obecně. Nejnižší podíl orné půdy na celkové půdě zemědělské mají území ve správních obvodech ORP ve vrchovinných oblastech. Celkově nízké zastoupení zemědělské půdy mají územní obvody ORP s vyšším zastoupením trvalých travních porostů nebo lesů.

Trvalé travní porosty

Jihomoravský kraj má relativně malou celkovou rozlohu trvalých travních porostů (TTP) 29 837 ha (k 31. 12. 2007), což představuje pouze 4,1% z celkové výměry. Procento zatravnění ZPF 6,9% je vzhledem k průměru za ČR (23%) také velmi nízké. Hlavním důvodem jsou přírodní podmínky na území kraje, atraktivní pro zemědělskou rostlinnou výrobu, méně v horských oblastech. Podíl TTP z celkové výměry zemědělské půdy znázorňuje **kartogram č. 34** v grafické příloze.

Z ekologických důvodů dochází v některých oblastech k nárůstu zastoupení TTP (okresy Vyškov, Blansko a Brno-venkov) a tím i ke snížení celkového zornění, zatím však nedostatečnou měrou. Největší výměry TTP mají ORP Veselí nad Moravou, Boskovice, Blansko, Tišnov. Nižší podíl TTP než 2% z celkové výměry má celkem 7 ORP: Pohořelice (0,6%), Židlochovice (1,1%), Slavkov u Brna (1,2%), Moravský Krumlov, Brno a Bučovice (po 1,4%), Znojmo (1,9%).

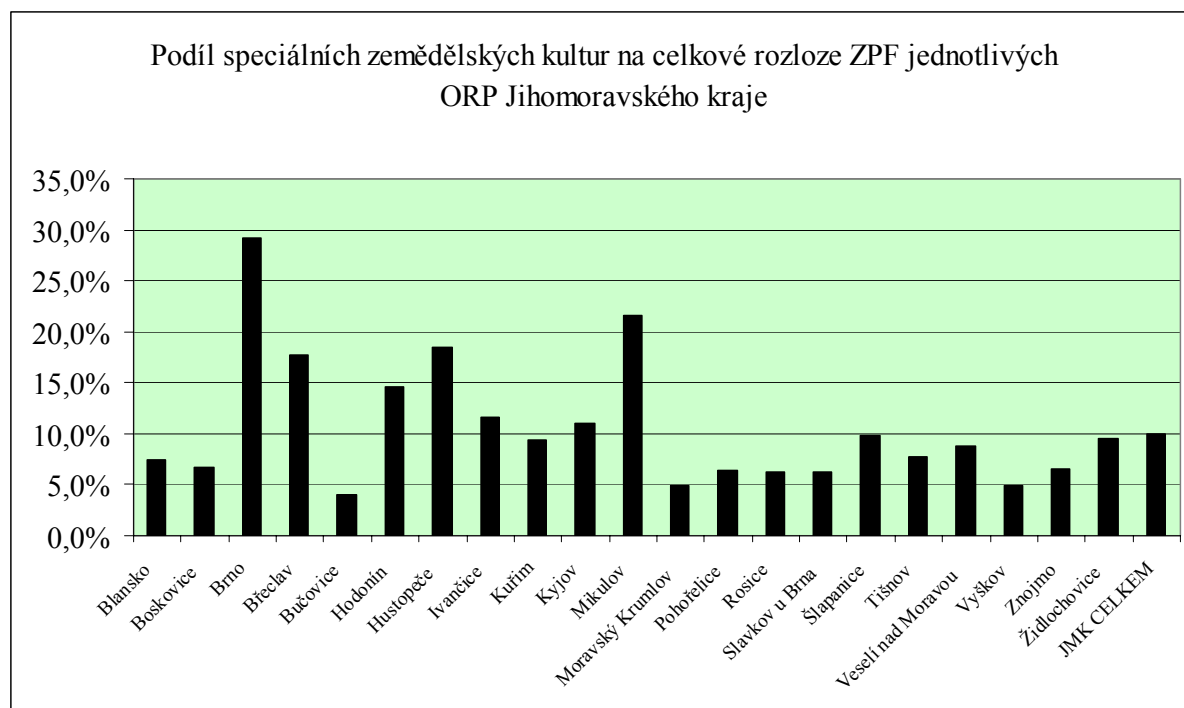

Speciální zemědělské kultury

Speciální zemědělské kultury zahrnují ovocné sady, zahrady, vinice, chmelnice. Jihomoravský kraj je specifický zdaleka nejvyšším zastoupením ploch vinic z celé České republiky (celkem 2,4% z celkové plochy kraje a přes 4% z celkové plochy ZPF). Je to dáno přírodními podmínkami kraje, též dlouholetou tradicí vinařství a ovocnářství. Podíl speciálních zemědělských kultur z celkové výměry zemědělské půdy znázorňuje **kartogram č. 35** v grafické příloze.

Jihomoravský kraj má celkovou rozlohu zahrad, ovocných sadů, chmelnic a vinic 42 705 ha (k 31. 12. 2007), což představuje 5,9% z celkové výměry. Podíl na výměře zemědělské půdy 9,9% je, vzhledem k průměru ČR 4,9%, relativně vysoký. Největší podíly ze speciálních zemědělských kultur zauímají vinice a ovocné sady, případně zahrady, naopak chmelnice mají zanedbatelný podíl. Největší absolutní výměry vinic jsou v ORP Mikulov, Břeclav, Znojmo, Hustopeče, Kyjov, Hodonín. U ovocných sadů jsou to ORP Hustopeče, Znojmo, Břeclav. Největší absolutní výměry zahrad jsou v ORP Brno.

Ukazatel podílu speciálních kultur na celkové výměře má mezi ORP Jihomoravského kraje rozptýl hodnot 2,8 – 4,3%. Největší podíly dosahují ORP Mikulov, Hustopeče, Břeclav, Brno (10 až téměř 15%). Nejvyšší podíly speciálních kultur na ploše ZPF v rámci jednotlivých ORP jsou v Brně (29,2%), dále v Mikulově, Hustopečích, Břeclavi (nad 15%).

Viniční trati zastoupené v jednotlivých vinařských podoblastech jsou podchyceny v grafické části dokumentace A.1 Výkres hodnot území.

INVESTICE DO PŮDY ZA ÚČELEM ZLEPŠENÍ PŮDNÍ ÚRODNOSTI

Podle metodického návodu MMR k vyhlášce č. 500/2006 Sb. se jedná o stavby a zařízení pro protierozní ochranu, optimalizaci vodního režimu a revitalizaci krajiny a drobných vodních toků. V Jihomoravském kraji převažují závlahové systémy nad odvodňovacími. Podrobná a z hlediska území kraje celoplošná evidence těchto zařízení není k dispozici, zpracovává se pouze po dílčích územích (Zemědělská vodohospodářská správa Brno).

Velkoplošné závlahové systémy byly budovány na okresech Brno-venkov, Břeclav, Hodonín a Znojmo. Pro tyto soustavy byly budovány nákladné stavby, jako kanály (kanál Krhovice – Hevlín), čerpací stanice, vodní nádrže. Nejkomplikovanější, nejdražší a nejméně rentabilní je závlahová soustava jižně pod Brnem na okrese Brno-venkov.

V současné době je velká část závlahových soustav prodána soukromým subjektům, které je využívají rozmanitým způsobem. Perspektiva závlah je různá, lze však předpokládat jejich budoucí využití pro závlahu zemědělských pozemků, zejména speciálních kultur v okresech Znojmo, Břeclav a Hodonín, pro revitalizaci krajiny a ochranu přírody v okrese Znojmo, pro sportovní rybolov a rekreaci v okresech Znojmo, Hodonín, Břeclav, omezeně i Brno-venkov. Závlahové soustavy tvoří velké propojené celky, jejichž funkční celistvost je třeba respektovat při urbanizaci území.

Vzhledem k charakteru klimatu a pedologických poměrů Jihomoravského kraje by bylo prohloubení znalostí o závlahových soustavách důležitým tématem, kterému by v budoucnu měla být věnována pozornost. Řešení vztahu této problematiky by se mělo provádět mj. ve vztahu k ochraně životního prostředí – především vod.

A.5.2 POZEMKY URČENÉ K PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA, LESNÍ POROSTY

Faktor snižování podílu orné půdy posiluje pozici lesnictví. Nevyhnutelná restrukturalizace zemědělství vytváří cenné možnosti pro zvyšování hospodářské úlohy lesnictví. Lze předpokládat zalesňování dále nevyužitelné zemědělské půdy. Také je možné počítat, při využití půdně klimatických podmínek, s cílenou produkcí dřevní hmoty jako obnovitelného zdroje energie.

Lesy musí uspokojovat stále rostoucí nároky na funkce mimoprodukční, vodohospodářské, půdo-ochranné, krajinné, klimatické a rekreační. V současné době se lesy člení na kategorie lesů hospodářských, ochranných a zvláštního určení. Vzhledem k těmto rozmanitým funkcím je lesní hospodářství důležité zvláště pro venkovské oblasti Jihomoravského kraje.

Následujících šest kritérií (Koncepce ochrany přírody a krajiny Jihomoravského kraje – 3. Stav lesních ekosystémů, Atelier Fontes, s.r.o.) upřesňuje tato obecná chápání trvale udržitelného hospodaření v lesích.

Kritéria trvale udržitelného hospodaření v lesích:

- Udržení a přiměřené zvyšování lesních zdrojů a jejich příspěvek ke globálnímu koloběhu uhlíku
- Zachování zdraví a životaschopnosti lesních ekosystémů
- Zachování a podpora produkčních funkcí lesů (produkce dřeva a ostatních produktů)
- Zachování, ochrana a vhodné rozšíření biologické diversity lesních ekosystémů
- Udržování a vhodné zvyšování ochranných funkcí v lesním hospodářství (zejména pokud jde o půdu a vodu)
- Zachování dalších společensko-hospodářských funkcí a podmínek.

Údaje o stavu lesa jsou v současné době zpracovávány podle nové legislativy ve formě „Oblastních plánů rozvoje lesů“ (OPRL). OPRL jsou zakotveny v Zákoně č. 289/1995 Sb., o lesích, a ve Vyhlášce MZe č. 83/1996 Sb. OPRL obsahují souhrnné údaje o stavu lesů, potřebách plnění funkcí lesů jako veřejného zájmu a doporučení o způsobech hospodaření v ekosystémovém pojetí. Vycházejí z principu trvale udržitelného obhospodařování lesů a vytvářejí předpoklady pro minimalizaci střetu mezi celospolečenskými zájmy a zájmy jednotlivých vlastníků lesů. OPRL jsou metodickým nástrojem státní lesnické politiky. Tvoří podklad pro vypracování lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov.

PŘÍRODNÍ LESNÍ OBLASTI

Oblastní plány rozvoje lesů jsou zpracovávány podle tzv. přírodních lesních oblastí (PLO), kterých bylo v ČR identifikováno 41.

PLO je souvislé území s obdobnými přírodními a produkčními podmínkami. Charakter určité oblasti se projevuje především v zastoupení některých dřevin a v jejich potenciální produkci, ve vyhraněných ekotypích dřevin přizpůsobených místním podmínkám odolností, růstem a kvalitou, a z velké části i současným hospodářským stavem porostů.

Do území Jihomoravského kraje zasahuje **8 přírodních lesních oblastí**. Hranice přírodních lesních oblastí znázorňuje **kartogram č. 37** v grafické příloze. Téměř třetina lesních lokalit patří do PLO 33 – Předhoří Českomoravské vrchoviny. Do PLO 30 – Dražanská vrchovina patří 31% území. PLO 35 – Jihomoravské úvaly se podílí 18,6% na rozloze lesů JMK a PLO 36 – Středomoravské Karpaty zau-

jímají 8,6% plochy. Další PLO – Českomoravská vrchovina, Českomoravské mezihoří a Bílé Karpaty a Vizovické vrchy se podílejí méně – celkem 8,8% rozlohy.

LESNATOST

Jihomoravský kraj patří v ČR k územím s nejnižším zastoupením lesních pozemků. Pozemky určené k plnění funkce lesa pokrývají v současnosti výměru asi 201 418 ha (stav k 31. 12. 2007) – podíl lesních pozemků na výměře kraje dosahuje 28%, což je méně než celostátní průměr 33,6%, lokálně však dosahuje i hodnot přes 50% (ORP Blansko). Podíl lesů na celkové výměře katastru ukazuje **kartogram č. 38** v grafické příloze.

Největší **zalesněnost** vykazuje území Dražanské vrchoviny – východní část okresu Blansko a západní okraj Vyškovska. Naopak v průměru nejnižší lesnatost je v území ORP Hustopeče a Mikulov (méně než 15% z celkové výměry ORP). Na lokální úrovni je extrémně nízká lesnatost v pásu území mezi Velkými Pavlovicemi, Drnholcem, Jaroslavci až Znojmem. Jedná se o oblasti, kde se lesní porosty nachází pouze na 1-5% plochy území (jde o intenzivně zemědělsky využívanou krajinu, lesní porosty se zde vyskytují jen v menších celcích na nivách vodních toků, na strmých svazích teras a v síti větrolamů).

Především **větrolamy** představují specifikum kraje. Většina větrolamů dožívá a bude nutné v nejbližším období řešit jejich obnovu. S ohledem na nedořešené vlastnické vztahy však bude i nadále tato situace velmi obtížná.

V kraji je doložitelný trend postupného zalesňování zemědělsky obtížně využitelných ploch. Rozsah tohoto zalesňování mírně převyšuje výměru pozemků trvale odnímaných z pozemků určených k plnění funkcí lesa (PUPFL) pro různé účely investiční výstavby, případně pro těžbu surovin (Strategie rozvoje JMK, 2006).

DRUHOVÁ SKLADBA LESŮ, STŘEDNÍ VĚK POROSTŮ, STUPEŇ PŘIROZENOSTI

Druhá skladba lesních porostů Jihomoravského kraje se vyznačuje více odlišným charakterem než v jiných oblastech ČR. Procentuální poměr listnatých a jehličnatých porostů je zhruba 50:50, v jednotlivých okresech se však výrazně liší. Z porostních ploch lesů kraje 191 285,8 ha tvoří 98 111 ha lesy jehličnaté, jejichž podíl činí cca 51% oproti hodnotě 76% za ČR. Listnaté lesy zabírají 90 990 ha. Největší podíl jehličnatých lesů je v okrese Blansko (81%), listnaté lesy dominují v okrese Břeclav (90%). V ostatních okresech se tyto podíly pohybují mezi 40-60%.

Střední věk porostů v kraji je 63 let, což odpovídá průměru ČR, není to však příznivý stav. Takto vysoký věk signalizuje příliš velkou výměru lesů blízko mýtnímu věku (stoleté obmýtí). Výrazně nejstarší porosty se nacházejí v okrese Brno-město (74 let). Podíl mladých porostů do 50 let je nepřiměřeně nízký.

Relativně ekologicky stabilní lesní porosty se nacházejí na lužních stanovištích kolem větších řek, zejména Moravy, Dyje, ve východní části kraje vůbec. Na okrese Hodonín a Břeclav v oblasti vátných písků a štěrkopísků je téměř stoprocentně zastoupena borovice, případně dub. Se stoupající nadmořskou výškou stoupá zastoupení jehličnanů, v některých lokalitách jde i o čisté monokultury smrku.

Největší podíl v zastoupení dřevin má smrk ztepilý se 26,8% jedinců s výčetní tloušťkou 12 cm a větší, borovice mají podíl 15,2%, modřiny 6%. Jehličnanů celkem je necelých 50%. Na listnaté dřeviny připadá 50,5% jedinců, z nich jsou nejčastěji zastoupeny duby 19,1% všech stromů, dále buky 6,7%. Velký podíl na druhové skladbě Jihomoravského kraje má habr 6,2%, akát 5,1% a lípa 4%. Značné zastoupení listnáčů je v souladu s dominantním rozsahem nižších lesních vegetačních stupňů v Jihomoravském kraji.

Porosty s podílem přirozené druhové skladby do 30% zaujímají 44,5% plochy, monokultury s podílem přirozené druhové skladby 31-50% zaujímají 14,8%. Lesní porosty se stupněm přirozenosti nad 71% se vyskytují na 27,4% plochy lesních porostů Jihomoravského kraje. **Stupeň přirozenosti** lesních porostů znázorňuje **kartogram č. 39** v grafické příloze.

Téměř 60% lokalit lesních porostů Jihomoravského kraje leží v nadmořské výšce 300-500 m n.m., 15,7% lokalit se vyskytuje v nadmořské výšce nad 500 m n.m., 25% lesních ploch se nachází v nadmořské výšce do 300 m n.m.

Při inventarizaci lesů se rovněž hodnotí, zda péče o lesní porosty probíhá řádným způsobem, nebo zda je pěstební péče v dané části lesa nějakým způsobem zanedbána. Ke zjištění, zda se určité pěstební opatření řádně plní, je nutné vzít v úvahu i bezprostřední část porostu přiléhajícího k podpoře. Stavem péče o porosty se rozumí míra plnění pěstebních opatření. Základním kritériem zanedbanosti porostů je ohrožení jejich stability – zda není ohrožena sama existence porostů. Lesy v Jihomoravském kraji na 47% plochy nevykazují žádné nedostatky v péči. Naopak podíl plochy se zanedbaným porostem je téměř 17% (dle Strategie rozvoje Jihomoravského kraje, 2006).

KATEGORIZACE LESŮ, FUNKCE LESŮ

V zákoně o lesích č.289/1995 Sb. ze 3. 11. 1995, který nabyl účinnosti 1. 1. 1996, byly provedeny v kategorizaci lesů některé změny. Do kategorie **lesů ochranných** (§7 zákona) se zařazují a) lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích, b) vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy a lesy na exponovaných hřebenech, c) lesy v klečovém lesním vegetačním stupni. **Lesy zvláštního určení** (§8 zákona) jsou lesy, které nejsou lesy ochrannými a nacházejí se a) v pásmech hygienické ochrany přírodních vodních zdrojů I. stupně, b) v ochranných pásmech zdrojů pří-

rodních léčivých a minerálních stolních vod, c) na území národních parků a národních přírodních rezervací.

Mezi lesy zvláštního určení lze dále zařadit a) lesy v prvních zónách CHKO a lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách, b) lesy lázeňské, c) lesy příměstské, d) další lesy se zvýšenou rekreační funkcí, lesy pro lesnický výzkum a lesnickou výuku, e) lesy se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodochrannou, klimatickou nebo krajinnou, f) lesy potřebné pro zachování biologické rozmanitosti, g) lesy v uznaných oborách a samostatných bažantnících, h) lesy, ve kterých jiný důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření. Les může plnit a plní i několik funkcí současně. V takovém případě dochází i k několikanásobnému překryvu kategorií lesa.

Z hlediska **kategorizace lesů** je v Jihomoravském kraji nižší procento lesů hospodářských, než je průměr ČR, avšak u lesů zvláštního určení je tomu naopak. Dle Strategie rozvoje JMK (2006) je zařazeno 68,6% lesních porostů kraje mezi lesy hospodářské (ČR 76,8%), 29,6% připadá na lesy zvláštního určení (ČR 20,5%) a 1,8% na lesy ochranné (ČR 3,4%).

Největší lesnatost je v ORP Blansko, dále pak Rosice, Tišnov, Šlapanice, Boskovice, Kuřim (35-52,4%). U lesů zvláštního určení má největší zastoupení ORP Blansko, Brno, Břeclav, Šlapanice. Lesy ochranné jsou celkem rovnoměrně rozloženy, největší zastoupení mají v ORP Blansko, Ivančice, Šlapanice, Tišnov. Tyto poměry však souvisejí s celkově vysokými podíly lesů na území uvedených ORP.

Zastoupení kategorií lesa v členění dle ORP ukazuje následující tabulka.

Zastoupení kategorií lesa v členění dle ORP					
ORP	Výměra (v ha)	Podíl lesů z celkové výměry (v %)	Les hospodářský (v %)	Les ochranný (v %)	Les zvláštního určení (v %)
Blansko	35130,7	52,5	34,0	1,6	16,9
Boskovice	51136,2	37,0	35,2	0,1	1,7
Brno	23019,1	27,8	11,8	0,7	15,4
Břeclav	43880,7	25,3	12,3	0	13,0
Bučovice	17103,6	21,9	19,9	0,1	1,9
Hodonín	28604,9	24,7	20,5	0	4,2
Hustopeče	35518,1	10,3	7,9	0,3	2,2
Ivančice	17237,3	30,5	22,5	1,3	6,7
Kuřim	7703,8	35,2	25,1	0,9	9,2
Kyjov	47020,9	27,3	25,2	0	2,1
Mikulov	24426,7	13,0	3,1	0,9	9,0
Moravský Krumlov	34802,5	19,7	12,9	0,9	6,0
Pohořelice	19525,7	9,9	3,2	0	6,6
Rosice	17437,7	45,2	41,3	0,2	3,7
Slavkov u Brna	15770,0	12,6	12,3	0	0,4
Šlapanice	34310,6	38,4	24,1	1,5	12,7
Tišnov	34251,9	43,0	40,2	1,1	1,7
Veselí nad Moravou	34281,5	22,1	16,2	0	5,9
Vyškov	54731,6	15,9	15,7	0,1	0,2
Znojmo	124236,3	18,8	16,7	0,6	1,5
Židlochovice	19426,2	6,12	2,3	0	3,8

Kód	Kategorie lesů	Subkategorie lesů
10	hospodářský	lesy, které nejsou zařazeny v kategorii lesů ochranných nebo lesů zvláštního určení
21a	ochranný	lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích
21b		vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy a lesy na exponovaných hřebenech
21c		lesy v klečovém lesním vegetačním stupni

Kód	Kategorie lesů	Subkategorie lesů
31a	zvláštního určení	lesy v pásmu hygienické ochrany vodních zdrojů I.stupně
31b		lesy v ochranném pásmu zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod
31c		lesy na území národních parků a národních přírodních rezervací
32a		lesy v 1.zónách CHKO, lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách
32b		lázeňské lesy
32c		příměstské a další lesy se zvýšenou funkcí rekreační
32d		lesy sloužící lesnickému výzkumu a lesnické výuce
32e		lesy se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodoochrannou, klimatickou nebo krajino- tvornou
32f		lesy pro zachování biologické různorodosti
32g		lesy v uznaných oborách a samostatných bažantnicích
32h		lesy, v nichž jiný důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření

Za významné oblasti či lokality typické pro danou kategorii lesů jsou dle Koncepce ochrany přírody a krajiny Jihomoravského kraje (kap. 3. Stav lesních ekosystémů) jsou označena následující území:

Lesy ochranné

- Pavlovské vrchy, údolí Oslavy, Jihlavy, Rokytné.

Lesy zvláštního určení

- V pásmech hygienické ochrany zdrojů podzemní vody a zdrojů a povrchové pitné vody;
- Zvláště chráněná území: NP Podyjí, CHKO Pálava, CHKO Moravský kras, CHKO Bílé Karpaty;
- Maloplošná zvláště chráněná území: Zvláště chráněná území a památné stromy (pouze některé na PUPFL);
- Přírodní parky: Baba, Bobrava, Jevišovka, Rokytná, Svratecká hornatina, Halasovo Kunštátsko, Lysicko, Mikulčický luh, Strážnické Pomoraví, Niva Dyje, Niva Jihlavy, Výhon, Řehořovo Kořenec, Říčky, Rakovecké údolí, Střední Pohlaví, Oslava, Podkomorské lesy, Údolí Bílého potoka, Ždánický les;
- Genové základny: Soutok – genová základna pro dub letní (DB slavonský) a jasan ztepilý, Rendezvous – genová základna pro dub cer;
- Lesy s deklarovanou funkcí intenzivního chovu zvěře (příklady):
 - uznané obory: Termanec, Bulhary, Klentnice, Soutok, Moravský Krumlov,
 - samostatné bažantnice: Rumunská, Cihelna, Luh, Kurdějov, Knížecí les, Dlouhá leč, Vranovický les, Rajhrad, Studýnková, Vnorovy, Mistřín-Jarohněvice, Očov,
 - uznané bažantnice: Lednice, Horní Bojanovice, Vranovice-Přibice, Dyjákovice.

Plochy se zvýšeným rekreačním potenciálem

- Lednicko-valtický areál a Soutok, CHKO Pálava – Pavlovské kopce, Mikulčický památník, Napoleonská bojiště u Slavkova, Novomlýnské nádrže a toky;
- Pouzdřanská step – Kolby;
- Lesy v okolí města Brna (Tišnov) a Znojma;
- NP Podyjí (řízená rekreace).

Lesy sloužící lesnickému výzkumu a výuce

- Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně.

STRUKTURA VLASTNICTVÍ

Vzhledem k tomu, že nejsou k dispozici v současné době aktuální podklady o vlastnictví lesů na území Jihomoravského kraje, vycházíme z podkladů Strategie rozvoje JMK, 2006. Rozdělení z pohledu vlastnictví lesů dokumentuje rozhodující podíl vlastnictví státu (141 tis. ha, tj. 72 %). Státní lesy pod správou LČR (Lesy České republiky) zabírají 57,1% plochy lesních lokalit Jihomoravského kraje, 10,0% jsou státní lesy pod správou VLS (Vojenské lesy a statky). Ostatní státní lesy byly zjištěny na 4,7% rozlohy kraje, státní lesy v národních parcích zaujímají 2,3% plochy. V majetku fyzických osob je 11,6% ploch. Na 11,5% ploch jsou obecní nebo městské lesy. Družstevní forma vlastnictví byla zjištěna u 2,1 % ploch. Církevní lesy zaujímají jen 0,1 % rozlohy kraje. Lesní hospodářství je doménou velkých podniků a pro jeho efektivitu je správa velkých celků nezbytná.

Nejvýznamnější vlastníci lesů v Jihomoravském kraji jsou:

- Lesy České republiky s.p. (Lesní správy Bučovice, Náměšť nad Oslavou, Tišnov, Strážnice, Znojmo a Lesní závod Židlochovice;
- Správa národního parku Podyjí;
- Vojenské lesy a statky;
- MZLU v Brně, Školní lesní podnik Křtiny;
- Statutární město Brno;
- Město Znojmo;
- Město Kyjov;
- MADREV s.r.o., Hlína;
- Lesní majetek rodiny Belcredi;
- Lesní majetek rodiny Mensdorfů;
- Lesní majetek rodiny Salmů (dosud vydáno cca 700 ha z celkových 8 000 ha);
- Ostatní – městské, obecní a soukromé lesy.

PÁSMO OHROŽENÍ IMISEMI

Pásma ohrožení imisemi (POIM) jsou definována vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 78/96 Sb. Vzhledem k tomu, že nejsou k dispozici v současné době aktuální podklady ÚHUL o stavu imisního ohrožení lesních porostů, čerpáme v rámci této kapitoly z řešerší této problematiky.

Lesní společenstva ve vrcholových partiích Dražanské vrchoviny jsou poškozena dálkovým přenosem škodlivin v ovzduší. K lokálnímu poškození lesních porostů dochází na návětrných polohách Letovic, Lomnicka, kolem městské aglomerace Brno, dálnice, Blanska a Mokré.

Vzhledem k členitému terénu a druhové skladbě trpí hlavně smrkové porosty větrnými kalamitami a jihovýchodní partie předhoří Českomoravské vrchoviny poškozením jinovatkou a námrazou. Poškození lesů kůrovcem je každý rok závislé na průběhu teplot a srážek.

V jižní a jihovýchodní části sledovaného území se nedá přehlédnout zhoršený zdravotní stav dubových porostů (důvodem jsou např. tracheomykózy). Stabilitu a kvalitu lesních porostů negativně ovlivňují také škody způsobené zvěří, a to zejména loupání a ohryz, které přispívají k rozvoji hnilob (dle Strategie rozvoje Jihomoravského kraje, 2004).

A.5.3 PŘEHLED HODNOT ÚZEMÍ

V souladu s ustanovením §4 odst. 1, písm. a) vyhlášky jsou pro daný tématický okruh vymezeny hodnoty území, které jsou specifikovány v následující tabulce. Graficky jsou zobrazeny ve výkresu A. 1 Výkres hodnot území.

Hlavní tématický okruh: ZPF, PUPFL		
Poř.č.	Sledovaný jev	Vyjádření hodnoty
1	Zvláště kvalitní zemědělská půda (I. a II. třída)	Základní přírodní bohatství země, nenahraditelný výrobní prostředek a jedna z hlavních složek životního prostředí
2	Pozemek určený k plnění funkce lesa	Produkční a mimoprodukční hodnota a funkce lesa (hospodářská, ochranná, rekreační)
3	Les zvláštního určení	Lesy v prvních zónách chráněné krajinné oblasti a lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách, lesy lázeňské, příměstské, lesy se zvýšenou rekreační funkcí, lesy pro lesnický výzkum a lesnickou výuku, lesy se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodoochrannou, klimatickou nebo krajinnou, lesy potřebné pro zachování biologické rozmanitosti, lesy v uznaných oborách a samostatných bažantnicích, lesy, ve kterých jiný důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření.

A.5.4 PŘEHLED LIMITŮ VYUŽITÍ ÚZEMÍ

V souladu s ustanovením §4 odst. 1, písm. a) vyhlášky jsou pro daný tématický okruh vymezeny limity využití území. Ty představují omezení změn v území z důvodů ochrany veřejných zájmů, vyplývajících z právních předpisů nebo stanovených na základě zvláštních právních předpisů nebo vyplývajících z vlastností území. Limity využití území jsou vybrány na základě výkladu k §26 stavebního zákona, odborných zkušeností projektanta a s ohledem na jejich charakter, závažnost a podrobnost v úrovni ÚAP kraje. Vybrané limity využití území jsou specifikovány v následující tabulce a graficky zobrazeny ve výkresu A. 2 Výkres limitů využití území.

Související právní předpisy:

- Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu v platném znění
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (dále lesní zákon) v platném znění
- Vyhláška MŽP č. 13/1994 Sb. kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu
- Vyhláška Mze č. 77/1996 Sb., o náležitostech žádosti o odnětí nebo omezení a podrobnostech o ochraně pozemků určených k plnění funkce lesa

Hlavní tématický okruh: ZPF, PUPFL		
Poř.č.	Sledovaný jev	Vyjádření limitu
1	Zvláště kvalitní zemědělská půda (ZPF)	Ochrana, racionální využívání a zvelebování ZPF (zvláště kvalitní I. a II. třída ochrany). Minimalizace nezemědělského využití v souladu se zákonem č. 334/1992 Sb. a vyhláškou č. 13/1994 Sb. Orgány ochrany ZPF uplatňují stanoviska k ÚPD z hlediska ochrany ZPF.

Hlavní tématický okruh: ZPF, PUPFL		
Poř.č.	Sledovaný jev	Vyjádření limitu
2	Pozemek určený k plnění funkce lesa (PUPFL)	Povinnost zachování produkční a mimoprodukční funkce lesa a geofundu lesních dřevin. Pozemky určené k plnění funkce lesa je zakázáno využít k jiným účelům. Výjimku z tohoto zákazu může povolit orgán státní správy lesů na základě žádosti vlastníka lesního pozemku nebo ve veřejném zájmu.